

Over burgerbestuur en buurttoezicht

Succes en falen van sociale interventies op het gebied van buurtleefbaarheid

Vasco Lub

Verschenen in: P. Ponsaers, L. G. Moor, W. D'haese & M.E. Smeets (eds.). *Politie en haar maatschappelijke partners, Cahiers Politiestudies Jaargang 2014-1, nr 30, pp.63-86*. Antwerpen/Apeldoorn: Maklu.

Abstract

Dit artikel toetst dominante interventietheorieën van sociale interventies op het raakvlak van burgersamenleving en politie. Aan de hand van wetenschappelijke inzichten wordt de plausibiliteit beoordeeld van informeel en formeel menselijk toezicht in de publieke ruimte; de burgerbesturen en vormen van buurttoezicht (vrijwillige buurtwachten en straatcoaches). Hoe aannemelijk is het dat deze arrangementen een verbetering van de leefbaarheid bewerkstelligen? Uit de toetsing blijkt dat de meeste interventietheorieën hoogstens kunnen steunen op een matige wetenschappelijke basis. Implicaties voor beleid alsmede voor toekomstig wetenschappelijk onderzoek worden besproken.

1. Inleiding

Naast repressieve en fysieke maatregelen zijn Nederlandse aandachtswijken de laatste jaren overspoeld met sociale interventies die de leefbaarheid moeten verbeteren. Van buurtbarbecues tot burgerbesturen en van gedragscodeprojecten tot de inzet van straatcoaches. De overheid investeerde miljoenen euro's in de wijkaanpak. Ook de politie en het gemeentelijke toezichts- en handhavingsapparaat werden steeds meer de sociale kant van de wijkaanpak ingetrokken. Denk aan de vele "veiligheidsnetwerken" waarin private en publieke partners samenwerken, inspraak via buurtbeheergroepen, burgerbesturen die stadstoezicht en politie van input voorzien of een deel van hun taakstelling bepalen, en natuurlijk de inzet van commercieel ingehuurde straatcoaches.

De opkomst van dergelijke arrangementen en interventies past in een algemene trend waarbij de overheid en de politie steeds vaker een beroep doen op de actieve participatie en eigen verantwoordelijkheid van burgers als het gaat om leefbaarheid en veiligheid. Ondanks de vele rapporten die rond de wijkaanpak verschenen zijn, is het echter nog steeds grotendeels onduidelijk of al deze interventies hout snijden. Doen de projecten ook waarvoor ze zijn bedoeld?

In deze bijdrage toets ik enkele heersende beleidsassumpties op het terrein van buurtleefbaarheid. De financiële crisis noopt tot een kritische herbezinning op het wijkenbeleid. Stilaan dringt het besef door dat de legitimatie van leefbaarheidsprojecten verder moet reiken dan alleen intuïtie of gebaseerd kan zijn op platgetreden beleidsmantra's als "burgerparticipatie". Ik concentreer me nadrukkelijk op de sociale interventies op het raakvlak van burgersamenleving en politie, en informeel en formeel menselijk toezicht in de publieke ruimte. Kort gezegd, de burgerbesturen en vormen van buurttoezicht. Als toetsingsmateriaal dienen uitkomsten van een recent afgeronde – bredere - studie naar de geldigheid van overheidsinterventies in de wijkaanpak (zie Lub, 2013). In de studie worden populaire beleidsassumpties geconfronteerd met wetenschappelijke inzichten op basis van literatuuronderzoek. Over de samenwerking tussen burgers en politie in probleemwijken, alsmede de effecten van menselijk toezicht in de publieke ruimte is een

grote hoeveelheid wetenschappelijke literatuur verschenen. Ook zijn er relatief veel cijfers beschikbaar over de resultaten van straatcoaches. Wat leveren deze inzichten ons op? Hoe plausibel zijn de projecten? Welke beleidsimplicaties vloeien voort uit de confrontatie met wetenschap? En waar liggen de kennislacunes?

2. Methodologische verantwoording

2.1. Afbakening van begrippen

Alvorens de onderzoeksmethode toe te lichten, is een afbakening van de centrale begrippen ‘sociale interventie’, ‘leefbaarheid’ opportuun.

Sociale interventie

Het adjectief ‘sociale’ in het begrip ‘sociale interventie’ heeft in deze studie vooral betrekking op de uitvoering van de interventies, en niet op het doel ervan. Het gaat om interventies die een (vrijwillige) aanpassing nastreven van sociaal gedrag in de woonomgeving, om zodoende aandachtswijken leefbaarder te maken. Dit betekent bijvoorbeeld dat straatcoaches wel zijn beoordeeld, maar andere vormen van functioneel toezicht zoals huismeesters of wijkconciërges niet, omdat deze laatste categorie meer gericht is op beheer dan op sociale gedragsverandering. Buurtinterventies die eveneens een verbetering van de leefbaarheid nastreven maar zich op een ander uitvoeringsdomein bevinden – bijvoorbeeld fysieke maatregelen zoals ingrepen in de woningvoorraad of repressieve maatregelen zoals samenscholingsverboden of preventief fouilleren door de politie – vallen buiten de scope van dit artikel.

Leefbaarheid

Hoewel ‘leefbaarheid’ een containerbegrip is en zich leent voor verschillende connotaties en soms discutabele beleidsindelingen (zie bijv. Noordegraaf, 2008), bevatten de meeste omschrijvingen van leefbaarheid enkele gemeenschappelijke elementen (zie De Hart, 2002: 25). De term heeft over het algemeen betrekking op de woonsituatie c.q. woonomgeving van mensen en is daarmee bij uitstek een buurtgebonden verschijnsel. Verder wordt bij leefbaarheid vaak een onderscheid gemaakt tussen fysieke wanorde, sociale wanorde en sec de veiligheid van de woonomgeving (De Hart, 2002; Van den Brink, 2006). Bij fysieke wanorde gaat het primair om verloedering en verval. Bijvoorbeeld zwerfvuil, kapotte straatverlichting, graffiti en leegstaande panden. Sociale wanorde heeft meer betrekking op de omgangsvormen in de buurt. Voorbeelden van sociale wanorde zijn burens die voor geluidsoverlast zorgen, jongeren die voorbijgangers uitschelden, brommers die met grote snelheid door de straat rijden en openbaar dronkenschap. Bij de dimensie onveiligheid, ten slotte, gaat het veelal om vormen van kleine criminaliteit zoals geweld, bedreiging en diefstal. Op deze drie aspecten scoren aandachtswijken relatief hoog en veel sociale interventies zijn dan ook ontworpen om juist op deze punten een verbetering te bewerkstelligen.

Tot slot hangt buurtleefbaarheid niet alleen af van feitelijke gegevens rond wanorde en onveiligheid. Ook de *perceptie* van bewoners speelt een rol. De literatuur maakt in dit verband een onderscheid tussen objectieve en subjectieve veiligheid (zie Bruinsma e.a., 2004). Objectieve veiligheid hangt samen met het aantal gemeten criminele *feiten* of wanordelijkheden, subjectieve veiligheid met het *gevoel* van onveiligheid bij burgers. Daarbij is het overigens een misvatting dat de objectieve dimensie altijd zwaarder moet wegen dan de subjectieve dimensie. Omdat de perceptie van veiligheid deels afhankelijk is van persoonskenmerken (geslacht, leeftijd etc.), worden subjectieve veiligheidsgevoelens vaak gezien als een minder betrouwbare variabele van leefbaarheid dan objectieve registratiegegevens (tenzij voor relevante persoonskenmerken wordt gecontroleerd). Maar hiertegenover staat dat sommige interventies weliswaar een feitelijke reductie in criminaliteit kunnen veroorzaken, maar toch het onveiligheidsgevoel van bewoners kunnen verhogen (hetgeen

mogelijk wordt veroorzaakt door de zichtbaarheid die aan bepaalde aanpakken wordt gegeven, wat bij bewoners het beeld bevestigt van de 'onveilige wijk' (vgl. Laycock & Tilly, 1995).

De mate waarin de in dit artikel besproken interventies op de verschillende aspecten van leefbaarheid (sociale wanorde, fysieke wanorde, kleine criminaliteit, objectieve/subjectieve veiligheid) geacht worden een bijdrage te leveren, verschilt, en dit heeft ook consequenties voor de beoordeling van de interventies. Burgerbesturen richten zich bijvoorbeeld meer op sociale en fysieke wanorde, terwijl buurtwachten en straatcoaches vaak ook geacht worden kleine criminaliteit terug te dringen. In de beoordeling van de respectieve interventievormen is hiermee rekening gehouden, voor zover de wetenschappelijke resultaten dit toelieten.

2.2. Methode van onderzoek

De interventietheorieën zijn geïnventariseerd door schriftelijke stukken (methode- en projectbeschrijvingen) te analyseren. Voor elk thema is gecodeerd hoe vaak bepaalde aannames en middel-doel-relaties werden genoemd. Uit de assumpties die het meest frequent werden vermeld, zijn vervolgens ideaaltypische interventietheorieën gereconstrueerd. Zoals aangegeven, beperk ik me in deze bijdrage tot een toetsing van het tweede en vierde thema.

Ter toetsing zijn inzichten verzameld uit de (internationale) wetenschappelijke literatuur, internationale databanken en *systematic reviews* van effectonderzoek naar (wijk)interventies. Hierbij ligt de nadruk op empirisch materiaal, dat wil zeggen studies gepubliceerd in *peer reviewed journals*, die bepaalde veranderingen, processen en effecten in kaart brengen op basis van wetenschappelijke methoden. In de verzameling van wetenschappelijk materiaal is geen welbewuste hiërarchie aangebracht, maar het primaat ligt wel bij meta-analyses, longitudinale studies, studies met experiment- en controlegroepen/wijken en empirisch verifieerbare voor- en nametingen van (lokale) veranderingen. Deze primaire focus op meetbare effecten vloeit voort uit de wens om een hogere graad van bewijsvoering van wijkinterventies te bereiken. Kwalitatieve studies zijn echter eveneens geraadpleegd. De wetenschappelijke bronnen en effectevaluaties moesten ofwel op enigerlei wijze betrekking hebben op een van de vijf onderzochte thema's of op thematiek die indirect informatie oplevert over de houdbaarheid van een specifieke causale schakel of assumptie. Uit de wetenschappelijke bronnen kan blijken dat een bepaalde aanname steekhoudend is of juist onhoudbaar, of dat alleen bepaalde elementen van de interventietheorie overeind blijven. De wetenschappelijke basis van sociale interventievormen op het terrein van leefbaarheid kunnen aan de hand van deze inzichten uiteindelijk beoordeeld worden als zwak, matig of sterk. Wat maakt een interventietheorie nu meer of minder plausibel? Drie criteria staan centraal: bewijs van causaliteit, effectgrootte en interne consistentie. De verzamelde literatuur is zoveel mogelijk vanuit die drie perspectieven bezien.

3. Resultaten

3.1. Activering van bewoners: burgerbestuur en buurttoezicht

3.1.1. Interventietheorieën

Burgerbesturen

Nederland kent een lange geschiedenis van bewonersvertegenwoordiging en inspraak bij lokaal overheidsbeleid. Sommige bewonersverenigingen bestaan al meer dan vijftig jaar. Ook in achterstandswijken is veelal een waaier van verschillende platforms actief. Sommige zijn structureel en kennen een vaste samenstelling van actieve bewoners. Andere zijn projectmatig van opzet en kennen een flexibele bezetting. In probleemwijken zijn veel platforms speciaal samengesteld om zaken rond leefbaarheid en veiligheid in de wijk te bespreken. De aandacht richt zich daarbij op meervoudige problematiek, zoals verloederde woonblokken, zwerfvuil, vandalisme, (jongeren)overlast en kleine criminaliteit. Dergelijke bewonersgroepen dragen vaak allerlei lokaal specifieke benamingen. Het gemeenschappelijke kenmerk is dat belanghebbende bewoners meepraten en meebeslissen over de sociale en fysieke staat van hun wijk. Hoewel het niveau van inspraak en zeggenschap kan variëren, is bij deze vorm van bewonersparticipatie feitelijk sprake van een vorm van 'burgerbestuur' op het gebied van leefbaarheid en wijkveiligheid (Wagenaar, 2005). De actieve bewoners vormen een belangengroep die gesprekspartner is voor overheidsinstanties, en soms voor particuliere instanties (bijv. winkeliersverenigingen).

Burgerbesturen die zich bezighouden met leefbaarheidsproblematiek zijn in eerste instantie gericht op informatieoverdracht. De bewonersgroep geeft bijvoorbeeld meldingen door over tekens van verval in de buurt of illegale activiteiten. De aanname is dat de burgerbesturen – conform de bekende metafoer van Jane Jacobs – logische 'ogen' van de straat zijn, waardoor een effectievere aanpak van alledaagse leefbaarheidsproblemen en kleine criminaliteit mogelijk wordt (interventietheorie 1a in kader hieronder). Ten tweede moet de inbreng van bewoners helpen bij het stellen van prioriteiten op het gebied van leefbaarheid. Hier is de veronderstelling dat bewoners het beste weten welke problemen er spelen in de wijk en zodoende de eerst aangewezen actor zijn om instanties van input te voorzien of prioriteiten te stellen (interventietheorie 1b). In Rotterdam heeft men bijvoorbeeld recentelijk zogenoemde Buurt Bestuurt-comités opgericht, waarbij bewoners aangeven wat er gedaan moet worden op het gebied van veiligheid en leefbaarheid. De Rotterdamse burgercomités bepalen zelfs mee waaraan politie en stadstoezicht een deel van hun uren moeten besteden.

- Interventietheorie 1a: informatieoverdracht van bewoners naar instanties

Inzet van bewonersvertegenwoordiging > informatie van bewoners verhoogt kennis over leefbaarheidsproblematiek bij professionele partners > aanpak buurtinstanties wordt doelgerichter > overlast, kleine criminaliteit en verloedering nemen af > leefbaarheid neemt toe

- Interventietheorie 1b: bewoners als eerst aangewezen actor om prioriteiten te stellen

Interventietheorie:

Burgerbestuur levert input aan buurtinstanties over leefbaarheidsthema's > bewoners stellen prioriteiten voor instanties > inzet buurtinstanties wordt doelgerichter > overlast, verloedering en kleine criminaliteit nemen af > leefbaarheid neemt toe

Actief buurttoezicht door bewoners

Buiten de burgerbesturen kent Nederland tal van wijken waar vrijwillige buurtwachten patrouilleren in de buitenruimte. Het betreft hier bewoners die fungeren als informele wijk-surveillanten, ter ondersteuning van het professionele stadstoezicht en de politie. De vrijwilligers gaan actief de straat op en zijn vaak herkenbaar voor andere wijkbewoners door het dragen van speciale kleding. Deze vrijwillige buurtteams worden veelal aangeduid als 'buurtinterventieteams' (bijv. in Den Haag) of 'buurtpreventieteams' (bijv. in Rotterdam). Doel van de teams is het vergroten van het informeel toezicht. De vrijwilligers krijgen ter deskundigheidsbevordering meestal een korte cursus over veiligheidsaspecten in de buurt. Bijvoorbeeld hoe tekens van sociale en fysieke wanorde te signaleren of hoe om te gaan met agressie op straat. De focus van de teams kan per stad of locatie verschillen, maar meestal gaat het om inbraakpreventie, terugdringen van (drugs)overlast, voorkomen van vandalisme en het aanspreken van bewoners op hinderlijk of overlastgevend gedrag.

In Nederland wordt met de inzet van interventieteams vooral een toename van de sociale controle in de wijk verondersteld (interventietheorie 1c). Het directe toezicht van de buurtwacht moet bepaalde 'gewenste' gedragsnormen zien af te dwingen (vgl. Greenberg e.a., 1985; Rosenbaum, 1987). Op termijn moet hierdoor de wijk veiliger en leefbaarder worden. Een unieke Nederlandse variant van de interventieteams zijn de zogenoemde 'buurtvaders'. Het gaat hierbij om Marokkaanse vaders die in groepjes door de wijk patrouilleren en speciaal zijn samengesteld om Marokkaanse jongeren – die in veel probleemgebieden voor een buitenproportioneel deel van de overlast zorgen – aan te spreken op hinderlijk gedrag. Volgens de laatste schattingen zijn er in Nederland een kleine dertig buurtvaderprojecten operationeel (Scholte, 2008; zie ook Gruijter & Pels, 2005). De activiteiten van de vaders bestaan uit het contact leggen met jongeren die ze tijdens hun rondes tegenkomen, het aanspreken van jongeren op ongepast gedrag en het inschakelen van de politie bij misdrijven en gevaarlijke situaties. De onderliggende aanname is dat Marokkaanse vaders vanwege een gedeelde culturele achtergrond een beter begrip hebben van hoe zij probleemjongeren van Marokkaanse afkomst moeten aanspreken, en dat deze wederzijdse erkenning de kans vergroot dat de jongeren hun hinderlijke gedrag aanpassen (interventietheorie 1d).

- Interventietheorie 1c: vergroten informeel toezicht door buurtinterventieteams

Inzet buurtinterventieteams > vrijwillige buurtwachten houden toezicht en spreken andere bewoners aan op normoverschrijdend gedrag > gelegenheid tot overlast en kleine criminaliteit wordt beperkt > minder overlast en criminaliteit > leefbaarheid neemt toe

- Interventietheorie 1d: aanpak overlast Marokkaanse jongeren door Marokkaanse buurtvaders

Inzet van Marokkaanse buurtvaders > Buurtvaders hebben beter begrip van de leefwereld van Marokkaanse jongeren vanwege gedeelde culturele achtergrond > probleemjongeren zijn eerder

geneigd te luisteren naar buurtvaders > als gevolg van contact neemt overlastgevend gedrag af > leefbaarheid neemt toe

Voor het literatuuronderzoek waren de volgende vragen richtinggevend¹.

1. Wordt de inzet van lokale instanties (bijv. politie) doelgerichter door informatie-uitwisseling met bewoners? Nemen als gevolg van de publiekprivate kruisbestuiving overlast en kleine criminaliteit af?
2. Wat zijn succes- en faalfactoren in de interactie tussen bewoners en professionals?
3. Levert formeel bewonerstoezicht (buurtwacht) een positieve bijdrage aan de leefbaarheid van een wijk, en zo ja, hoe plausibel is het dat dit wordt veroorzaakt door een toename in sociale controle?
4. Zijn Marokkaanse buurtvaderprojecten effectief in het terugdringen van overlast en straatcriminaliteit van Marokkaanse jongeren? En hoe plausibel is de verwachting dat hinderlijke Marokkaanse jongeren eerder geneigd zijn hun gedrag aan te passen indien zij worden aangesproken door een Marokkaanse buurtvader?

3.1.2. Beoordeling theorieën en beleidsimplicaties

Burgerbestuur

Het effect van op informatieoverdracht gerichte vormen van burgerbestuur op de leefbaarheid van de wijk blijkt moeilijk in te schatten. Het beperkte onderzoek dat dit via quasi-experimenteel ontwerp expliciet getracht heeft te meten, toont uiteenlopende resultaten. Informatie-uitwisseling met politie en andere wijkinstanties lijken het veiligheidsgevoel van bewoners te vergroten. Maar deze effecten zijn in het algemeen bescheiden, en treden lang niet bij elke sociale veiligheidsfactor op (zie Wycoff en Skogan; Skogan en Hartnett, 1997). Voorts is er weinig bewijs dat de input van bewoners resulteert in feitelijke reducties van criminaliteit en wanorde. Genoemde onderzoeken rapporteren niet of nauwelijks veranderingen in feitelijke criminaliteit als gevolg van formele interactietrajecten tussen bewoners en instanties. Indien hier wel aanwijzingen voor zijn, zijn harde causale relaties beperkt aantoonbaar. De experimentele studie van Skogan en Hartnett naar het effect van CAPS (Chicago Alternative Policing Strategy) in Chicago vond weliswaar een grotere afname van sommige aspecten van fysieke wanorde in CAPS-wijken ten opzichte van controlewijken (o.a. graffiti en straatvuil), maar voor enkele overige fysieke indicatoren (bijv. vandalisme) en voor sociale wanorde waren de resultaten gemengd of statistisch niet significant. En hoewel de studie van Wycoff en Skogan in Wisconsin een grotere arbeidstevredenheid onder agenten registreerde als gevolg van het intensievere contact met bewoners, is het onmogelijk om vast te stellen of de input van bewoners de kennis verhoogde over leefbaarheidsproblematiek, zodanig dat het een doelgerichte aanpak van de politie mogelijk maakte.

De 'nettobijdrage' van bewonersinput aan de leefbaarheid van de wijk lijkt dus beperkt. Dit wil echter niet zeggen dat de informatieoverdracht van bewoners naar instanties moet worden

¹ Omwille van de leesbaarheid en lengte van dit artikel is een selectie gemaakt van relevante bronnen. Voor het totaaloverzicht van de literatuur zie Lub (2013).

bestempeld als een ineffectieve strategie. Evenmin rechtvaardigt het de conclusie dat het *onwaarschijnlijk* is dat dergelijke arrangementen leiden tot een doelgerichtere aanpak van wijkinstanties. De toetsing verschaft namelijk aanwijzingen dat de geringe effectiviteit van deze aanpak het gevolg is van een inadequate uitvoering van de interventie. Anders gezegd: de arrangementen waarin bewonersactivering in wijkveiligheid in de praktijk doorgaans worden vormgegeven, missen mogelijk een effectief ontwerp. Het kwalitatieve onderzoek naar bewonersvertegenwoordiging in Nederland laat – weinig verwonderlijk – zien dat de logica van de burger doorgaans een andere is dan die van professionele instanties (Lub e.a., 2009; Van Marissing & Boutellier, 2011; Van Marissing e.a., te verschijnen). Bewoners en professionals spreken vaak niet dezelfde taal en interpreteren wijkproblemen soms verschillend. Het mag geen verbazing wekken dat dit een obstakel vormt voor een vruchtbare samenwerking. Daarnaast toont het beschikbare actieonderzoek dat – indien er wél consensus bestaat over de aanpak van problemen – actieve bewoners zich vaak stukbijten op bureaucratische belemmeringen en inflexibiliteit van de kant van professionals. Zowel het onderzoek van Lub e.a. als dat van Boutellier en Van Marissing illustreren dat het hierdoor moeilijk is voor bewoners en professionals om tot een werkzaam overleg te komen. Dit verkleint natuurlijk de kans dat informatie van bewoners ‘aankomt’ bij instanties en vervolgens resulteert in doelgerichtere actie².

Het geraadpleegde onderzoek laat beperkt uitspraken toe over de geldigheid van de theorie die stelt dat wanneer burgers mogen bepalen welke wijkproblemen instanties aanpakken, dit bijdraagt aan een effectievere aanpak van leefbaarheidsproblemen (de premisse van de ‘burgerbesturen’). In feite heeft alleen Skogan (2006) nadrukkelijk onderzocht of in achterstandswijken gestelde prioriteiten van bewoners een verschil maken in de levering van diensten door buurtinstanties. Zijn onderzoek suggereert dat wanneer buurtinstanties en bewoners serieus werk maken van een gezamenlijke aanpak van leefbaarheidsthema’s, bewonersprioriteiten voor een groot deel kunnen samenvallen met geleverde diensten van instanties. De ‘service delivery rates’ van grafittiverwijdering en sleepdiensten voor achtergelaten auto’s en de prioriteiten van CAPS-deelnemers, tonen een sterke positieve statistische samenhang. Echter, het is risicovol om hieruit te concluderen dat de betrokken instanties zich lieten leiden door de voorkeuren van bewoners. Correlatie is nog geen causatie. Mogelijk kwamen de buurtdiensten onafhankelijk van de zienswijzen van CAPS-deelnemers tot de conclusie om juist op deze punten extra actie te ondernemen. Ook maakt het onderzoek van Skogan onvoldoende inzichtelijk of hierdoor de leefbaarheid in de wijk feitelijk is verbeterd. In hoeverre politie en buurtinstanties bereid of in staat waren input van bewoners serieus te nemen en te integreren in hun lokale veiligheidsaanpak, blijft dus ongewis.

Ook het axioma dat bewoners logische ‘ogen en oren’ zijn van de wijk, moet enigszins worden gerelativeerd. Niet alleen bewoners en professionals hebben soms uiteenlopende interpretaties van wijkproblemen, ook bewoners onderling kunnen hierin verschillen. Zo bleken CAPS-participanten meer bezorgd over buurtproblemen dan bewoners die niet deelnamen aan de beat meetings. Indicatoren van fysieke en sociale wanorde alsmede vormen van kleine criminaliteit schatten zij aanzienlijk problematischer in dan hun niet-actieve buurtgenoten (zie Skogan, 2006: 157).

² Mogelijk zijn dit verklaringen voor de gesignaleerde *afgenomen* bewonersinzet sinds de start van de wijkaanpak in de Vogelaarwijken door het SCP (zie Permentier, Kullberg en Van Noije, 2013). Mogelijk zijn er bij de wijkaanpak te hoge verwachtingen geschept rond de inzet van bewoners of was er te zeer sprake van botsende logica’s tussen burgers en overheid.

Deze bevinding heeft twee mogelijke implicaties. Ten eerste zou de grotere bezorgdheid van bewonersactivisten kunnen betekenen dat wanneer instanties zich in hun prioritering eenzijdig verlaten op de input van 'burgerbesturen', zij een onevenredig deel van hun activiteiten besteden aan zaken die voor de meerderheid van bewoners wellicht geen issue zijn. Zowel kwantitatieve als kwalitatieve studies in Nederlandse en Vlaamse achterstandswijken leggen bloot dat bewoners – al naar gelang hun demografische en biografische achtergrond – ieder op hun eigen manier aankijken tegen veiligheidsthema's in de publieke ruimte (De Leeuw & Van Swaaningen, 2011; Müller, 2011; Damen, 2010; Hardyns e.a., 2010). Tegelijkertijd zou de grotere bezorgdheid van bewoners die zitting hebben in de burgerbesturen ervoor kunnen zorgen dat de geprioriteerde problemen niet in de bureaula verdwijnen van stedelijke instanties. Intrinsieke motivatie en individueel plichtsbefes zijn immers belangrijke determinanten van bewonersactivisme. Het ligt dus in de rede dat de actieve bewoners die wanordelijkheden of vormen van kleine criminaliteit als problematischer taxeren, ook eerder geneigd zijn betrokken instanties hierover extra op de huid te zitten.

Actief buurttoezicht door bewoners

De uitkomsten van Nederlandse evaluaties naar menselijk toezicht in de publieke ruimte zijn verre van eenduidig. De quasi-experimentele studies uit de jaren negentig die uitspraken toelaten over de effectiviteit ervan, tonen uiteenlopende resultaten. Een studie van Hesseling e.a. (1991) naar de bijdrage van huismeesters vond wel een effect op aspecten van objectieve veiligheid, maar niet op subjectieve veiligheid. In een evaluatie van OV-controleurs van Bieleman en Snippe (1995) was dit resultaat precies omgekeerd. Zij vonden wel een effect op aspecten van subjectieve veiligheid, maar niet op objectieve veiligheid. Een onderzoek van Van Overbeeke (1996) naar de inzet van professionele flatwachten in de Bijlmer leverde eveneens een significante verbetering op van de veiligheidsbeleving. Maar ook Van Overbeeke signaleerde geen verbetering van feitelijk slachtofferschap en fysieke wanorde. De voor zover bekend enige experimentele Nederlandse studie naar formeel bewonerstoezicht van Veghel en Wassenberg (1999) in de Bijlmer, registreerde vooral positievere percepties onder bewoners omtrent 'schoon en heel'. Maar analyse van het feitelijke aantal vernielingen en meldingen van vandalisme bracht geen noemenswaardige verschillen aan het licht tussen experimentflat en controleflats. Wel nam in de onderzochte periode het slachtofferpercentage in de experimentflat meer af dan in de controleflats, maar niet duidelijk is of dit een statistisch significante ontwikkeling betrof.

Een meta-analyse van Bennett e.a. (2006) naar de werkzaamheid van de Neighbourhood Watch (NW) geeft een ordelijker beeld. Meer dan de helft van de 43 evaluaties die zij verzamelden, leverde een positief resultaat op, dat wil zeggen een grotere reductie of kleinere toename in criminaliteit ten opzichte van de controlewijk. De statistische berekeningen van Bennett e.a. laten bovendien zien dat de gemiddelde effectgrootte – dus de relatieve impact van de buurtwachten op de wijkveiligheid – aanzienlijk is. Gemiddeld nam bij de evaluaties met een positief resultaat, de criminaliteit in de controlegebieden (waar geen NW plaatshad) met 36 procent meer toe dan in de experimentgebieden (waar wel NW plaatshad). Dit is een zeer robuust percentage en bovendien een significant verschil. Hoewel de meta-analyse ook aantoonde dat in sommige gevallen de NW geen of een negatief resultaat oplevert, en de sterkte van het effect kan variëren, kunnen we op zijn minst concluderen dat buurtwachten aanzienlijke reducties in criminaliteit tot stand kunnen brengen.³

³ Opmerkelijk genoeg concluderen de SCP-onderzoekers Van Noije en Wittebrood in het rapport *Sociale veiligheid ontsleuteld* (2008) dat van alle maatregelen om de sociale veiligheid in woongebieden te vergroten, het 'vrij duidelijk is dat de Neighbourhood Watch geen effect heeft op de criminaliteit' (Van Noije & Wittebrood, 2008: 137). Men negeert hier

Onder welke condities het werkt en waarom het soms een negatieve invloed heeft op criminaliteit of het veiligheidsgevoel van bewoners (zie Skogan, 1990; McConville & Shepherd, 1992), blijft echter onduidelijk.

Het ontbreekt voornamelijk aan gedegen kwalitatief onderzoek dat inzicht geeft in processen en omstandigheden. Waarom werkt de Neighbourhood Watch in de meeste gevallen? Onder welke condities sorteert het een averechts effect? En hoe verhoudt zich de informele, vrijwillige inzet van buurtwachten in het terugdringen van normoverschrijdend gedrag tot de inzet van professionele toezichthouders (bijv. politie, stadswachten)? De afwezigheid van interpretatief onderzoek dat dergelijke vragen verkent, maakt het lastig de interventietheorie te toetsen. De causale mechanismen achter de werkzaamheid van de aanpak blijven grotendeels verborgen. Immers, in theorie kunnen buurtpreventieteams op minstens vier verschillende manieren bijdragen aan reducties van criminaliteit en wanorde. Zichtbare surveillance kan dienen als *afschrikmiddel* (Rosenbaum, 1987). Criminelen of overlastgevers denken misschien twee keer na voor zij een overtreding begaan wanneer de publieke ruimte actief wordt gecontroleerd door bewoners. Buurtwachten kunnen ook de *gelegenheid* tot criminaliteit *beperken* door bijvoorbeeld andere bewoners voor te lichten over veiligheidsmaatregelen in en rond het huis (Cirel e.a., 1977). Een derde mogelijkheid is dat buurtwachten criminaliteit indirect doet afnemen door de politie van *informatie* te voorzien over verdachte activiteiten of overlastgevers (Clarke en Hough, 1984). En tot slot is *directe interventie* een potentiële succesfactor, waarbij de buurtwacht gewenste gedragsnormen afdwingt door actieve sociale controle (Greenberg e.a., 1985).

Het beschikbare onderzoek maakt niet duidelijk welke van de vier factoren het succes van de NW verklaart. Het blijft dus voornamelijk onduidelijk of de beoogde sociale controlefunctie van buurtwachten – een gedachtegang die populair is in Nederland en de kern vormt van voorliggende interventietheorie – zich materialiseert op straatniveau. Onderzoek van Bennett (1990) en McConville en Shepherd (1992) suggereert echter dat de derde hypothese – de NW als informatiekanaal – onwaarschijnlijk is. Uit de studie van McConville en Shepherd, die interviews afnamen met enkele honderden agenten en bewoners in verschillende NW gebieden, bleek dat de politie zelden bruikbare informatie doorkreeg van de burgerteams. Deels werd dit veroorzaakt doordat bewoners en agenten verschillende percepties hadden van de wijkproblemen. Niet altijd bestempelde de buurtwacht bepaalde deviante gedragingen als ‘verdacht’ of ‘overlastgevend’ waardoor zij ook geen noodzaak voelde tot melding van deze zaken.

Vooralsnog zijn geen effectiviteitsstudies verricht naar Marokkaanse buurtvaderprojecten. Diverse gemeentelijke evaluaties rapporteren echter positieve resultaten. Maar deze conclusies zijn gebaseerd op anekdotisch bewijs (zelfrapportage van direct betrokkenen) of *circumstantial evidence*, dat wil zeggen buurtstatistieken die alleen een samenhang registreren tussen een afname van overlast en de inzet van buurtvaders, maar niet de relatie tonen tussen de activiteiten van de buurtvaders en de opgetreden verbeteringen. Ondanks de bekendheid en lange looptijd van het initiatief ‘buurtvaders’, ontbreekt het dus nog altijd aan gedegen onafhankelijk onderzoek naar de uitwerking ervan. Het is daardoor niet mogelijk om op basis van de empirie harde uitspraken te doen over de geldigheid van de onderliggende theorie van buurtvaderprojecten.

Kijken we echter naar de aannames, dan pleiten een aantal zaken zowel in het voordeel als in het nadeel van de theorie. Ten eerste laat onderzoek zien dat wanneer niet-professionele vrijwilligers

echter de meta-analyse van Bennett e.a. en baseert zich louter op de verzamelstudie van Sherman & Eck (2002), die slechts vier Amerikaanse evaluaties raadpleegden.

als positieve rolmodellen tijd doorbrengen met delinquente of gedragsproblematische jongeren, deze jongeren prosociaal gedrag gaan vertonen (Welsh & Hoshi, 2002; Allen & Alby, 2007). De constructieve benadering van de Marokkaanse buurtvaders vertoont enige gelijkenis met buurtcoaching en mentoring, hoewel bij de buurtvaders de prioriteit meer ligt op surveilleren dan op tijd doorbrengen met de jongeren (Van Noije & Wittebrood, 2009). Het veldonderzoek van Boutasmit in de Haagse Schilderswijk illustreert daarbij dat Marokkaanse jongeren doorgaans meer begrip kunnen opbrengen voor buurtvaders dan voor andere vormen van informele buurtsurveillance.

Toch kan men de vraag stellen in hoeverre Marokkaanse buurtvaders überhaupt fungeren als rolmodel voor overlastgevend en hinderlijke Marokkaanse jongens. De aanname dat Marokkaanse buurtvaders in een 'pedagogisch vacuüm' zijn gesprongen stuit immers op logische bezwaren. Het is niet evident dat Marokkaanse jongeren die thuis ontspoord raken en daardoor hun heil op straat zoeken, wel naar de buurtvaders luisteren maar niet naar hun eigen vaders (Van Gemert, 2002). En tot slot relateert sociaalwetenschappelijk onderzoek het belang van een gedeelde culturele achtergrond voor normoverdracht tussen adolescenten en volwassenen (zie o.a. Herrera, 2000). Ook vanuit een meer abstract sociologisch perspectief kunnen kanttekeningen worden geplaatst bij de vermeende noodzaak tot de inzet van etnisch Marokkaanse vaders: buurtvaderprojecten gaan wellicht te sterk uit van een discutabel statisch cultuurbegrip, omdat ze impliceren dat Marokkaanse probleemjongeren alleen succesvol kunnen worden aangesproken door leden van de 'eigen' cultuur.

3.2. Particuliere wijkbeveiliging: de straatcoaches

3.2.2. Interventietheorieën

In Nederland is in een kort tijdsbestek het fenomeen van de 'straatcoach' opgekomen. Straatcoaches – ook wel particuliere toezichthouders genoemd – zijn professionele beveiligers die zichtbaar op straat aanwezig zijn en tot doel hebben overlast terug te dringen. De methode startte in 2006 in het Amsterdamse stadsdeel Slotervaart en heeft inmiddels in tientallen andere Nederlandse steden navolging gekregen. Het idee is dat de coaches sociale controle uitoefenen op die plekken waar bewoners hiertoe niet in staat zijn (omdat de overlast te grimmig is), of waar structurele controle door politie en stadstoezicht niet haalbaar is. Verschillende steden zijn de afgelopen jaren via de inzet van straatcoaches begonnen met een 'intensievere aanpak' van sociale veiligheidsproblemen, vooral met het oog op vermindering van jeugdoverlast. De methode is echter niet onomstreden. Sommige bestuurders en politici twijfelen openlijk aan het nut van de – vaak dure – toezichthouders. Discussiepunt is ook of de coaches externe professionals moeten zijn, of juist lokale krachten die bekend zijn met de wijk. Uit een analyse van de subsidieaanvragen van 22 gemeenten van het vakblad *Binnenlands Bestuur* in 2010, bleek dat nagenoeg elke gemeente hieraan een eigen invulling geeft. Sommige steden willen coaches die uit de wijk komen, andere steden prefereren juist beveiligers van buiten. Zo stopte Gouda voorjaar 2011 met de inzet van straatcoaches tegen overlastgevend Marokkaanse jongeren. Volgens de gemeente bouwden de straatcoaches van het ingehuurd beveiligingsbedrijf onvoldoende contacten op met jongeren en bewoners en verwees men te weinig door naar hulpverleningsinstanties. Anderzijds klinkt juist kritiek dat 'lokale' straatcoaches het wangedrag van overlastgevend jeugd doorgaans onvoldoende aanpakken.

Onderlinge bekendheid met de jongeren zou een 'ons kent ons' sfeer in de hand werken, wat het grenzenstellend optreden van de coaches zou ondermijnen.⁴

Dit type interventie gaat in beginsel uit van drie interventietheorieën. Theorie 2a veronderstelt dat op sommige plekken (de zgn. *hot spots*) de ernst van de overlastproblematiek te ver reikt voor informeel burgertoezicht. Hierdoor zou professionele inzet van straatcoaches genoodzaakt zijn. Theorie 2b ziet straatcoaches als zinvolle compensatie voor capaciteitstekorten bij de politie en/of gemeentelijk stadstoezicht. Theorie 2c, ten slotte, stelt de alternatieve aanpak van de coaches centraal: straatcoaches zijn met opzet geen politieagenten of *boa's*, en hun sociale aanpak en inlevingsvermogen (vandaar de benaming *straatcoach*) zou bij toezicht- en handhavingstaken een gunstige invloed uitoefenen op het gedrag van overlastgevers.

- Interventietheorie 2a: straatcoaches als speerpunt in de aanpak van overlast

Inzet straatcoaches > straatcoaches zijn beter geëquipeerd om overlastgevers aan te spreken dan bewoners > straatcoaches spreken overlastgevers aan > overlast in de buurt neemt af > leefbaarheid neemt toe

- Interventietheorie 2b: straatcoaches als compensatie voor capaciteitstekort politie/stadstoezicht

Inzet straatcoaches > Inzet straatcoaches is door hun frequente aanwezigheid doelmatiger dan politie/stadstoezicht > straatcoaches zijn vaker in staat overlastgevers aan te spreken en doen dit ook > overlast, kleine criminaliteit en illegale activiteiten nemen af > leefbaarheid neemt toe

- Interventietheorie 2c: straatcoaches als alternatieve aanpak

Inzet straatcoaches > coaches zetten bij het aanspreken van ongepast gedrag jongeren sociale vaardigheden in > alternatieve benadering zorgt voor grotere gedragsverandering > overlast neemt af > leefbaarheid neemt toe

Recentelijk hebben diverse Nederlandse steden de inzet van straatcoaches geëvalueerd. In een poging een en ander te synthetiseren, wordt in het navolgende eerst stilgestaan bij de uitkomsten van deze Nederlandse evaluaties (Bouscher e.a., 2008; Hulshof, De Groot & Priem, 2010; Janssen & Huisman, 2011; Evaluatie Straatcoaches Utrecht, 2011; Van Wijk, 2011; Van Marissing, 2010; Dienst Onderzoek & Statistiek Hoogeveen, 2011). De meeste studies combineren kwalitatief onderzoek (veelal analyse van dagrapportages van de coaches en interviews met betrokkenen) met een analyse van bewonersenquête en cijfers over geregistreerde en ervaren overlast (gemeten naar de periode dat de coaches actief waren). Sommige evaluaties zijn afkomstig van commerciële onderzoeksbureaus, andere zijn uitgevoerd door de gemeenten zelf. Daarna volgen inzichten van (internationale) academisch-wetenschappelijke studies naar commerciële beveiligers in woongebieden. Daarbij kijken we hier in het bijzonder naar wat er in wetenschappelijke zin bekend is over hun bijdrage in woongebieden (*private security patrols in residential areas*). De oogst is op dit punt echter beperkt: een systematische review van Welsh e.a. (2010), een Britse casestudie naar het

⁴ Zie bijv. 'Straatcoaches veroorzaken soms zelf overlast', *Trouw* 05-03-2011; 'Kritiek VVD op straatcoaches', *Brabants Dagblad* 02-12-2011.

functioneren van particuliere toezichthouders (Noaks, 2000) en een Nederlandse studie naar de meningsvorming van Amsterdammers over particuliere beveiligers in de publieke ruimte (Van Steden & Roelofs, 2009). Ter verdieping zijn enkele referenties van besproken studies nagetrokken. In totaal zijn dertig bronnen geraadpleegd.

Voor het literatuuronderzoek waren de volgende vragen richtinggevend.

1. Zijn er aanwijzingen dat de inzet van straatcoaches buurten veiliger en leefbaarder maakt? (en zo ja, hoe plausibel is het dat eventueel geregistreerde verbeteringen rond overlast kunnen worden toegeschreven aan hun specifieke aanwezigheid?)
2. Welke contextfactoren spelen een rol bij de mate waarin commerciële beveiligers bereid of in staat zijn overlastgevers effectief aan te spreken in de publieke ruimte?
3. Hoe ziet de interactie tussen commercieel ingehuurde toezichthouders en publieke/private partijen eruit (politie, stadstoezicht, jongeren, volwassen bewoners)?
4. In welke mate moeten straatcoaches 'aansluiting' hebben bij de wijk om effectief te kunnen opereren? (wat is logischer: externe of lokale krachten?)

3.2.3. Beoordeling theorieën en beleidsimplicaties

Uit de literatuur kunnen enkele conclusies worden getrokken over de bijdrage van straatcoaches aan de leefbaarheid in de wijk. Inzichten hierover komen voornamelijk van semiwetenschappelijke stedelijke evaluaties. Academisch onderzoek dat de effectiviteit of het functioneren van particulier toezicht in woongebieden problematiseert, is uiterst beperkt. Analyse van dagrapportages en kwartaalverslagen van straatcoaches in stedelijke evaluaties uit Nederland suggereren dat de coaches actief op straat aanwezig zijn. Men rapporteert veel uren in hotspotgebieden en in diverse steden klinken positieve geluiden van de politie en het ambtelijk apparaat als het gaat om hun functioneren. Vooral de structurele aanwezigheid die de coaches bieden (met inzet 's avonds, 's nachts en in het weekend) wordt geprezen. Of de coaches jongeren daadwerkelijk gericht aanspreken op ongepast gedrag valt echter niet te verifiëren: geen van de rapportages baseert zich op onafhankelijke observaties van derden. Uit de verschillende bewonersenquête blijkt wel dat de bekendheid met de straatcoaches meestal hoog is; bewoners weten wie de straatcoaches zijn en weten over het algemeen ook vrij goed wat hun taak is. Over de *output* van de straatcoach (dat wil zeggen: wat er wordt gedaan, niet wat wordt bereikt) als toezicht-en handhavingmiddel kan dus een overwegend positief beeld worden geschetst.

Kijken we naar de *outcome* (dat wil zeggen: de effecten die optreden als gevolg van de interventie), dan ontstaat een minder positief beeld. Geen van de besproken stedelijke evaluaties kan hardmaken dat de inzet van de coaches daadwerkelijk leidt tot een afname van (jeugd)overlast. Daarvoor zijn de resultaten in de verschillende steden te gemengd en overlast- en aangifteontwikkelingen in de periode dat de coaches actief zijn te overeenkomstig met trends in referentiegebieden. Vooral de uitkomsten in Utrecht en sommige delen van Amsterdam trekken het vermeende positieve effect van de straatcoaches serieus in twijfel. In de maatschappelijke verbeelding groeide juist Utrecht de afgelopen jaren uit tot symbool van 'straatterreur' van (vooral

Marokkaanse) jongeren. De stad zette dan ook sinds 2008 breed in met een inzet van bijna vijftig straatcoaches in verschillende overlastgebieden. Maar in geen enkele Utrechtse wijk waar straatcoaches actief waren, resulteerde hun inzet in een afname van geregistreeerde of ervaren overlast. De meest notoire probleemgebieden – Overvecht, Kanaleneiland en Leidsche Rijn – laten zelfs een *toename* zien van geregistreeerde jongerenoverlast sinds de inzet van de coaches.⁵ Men zou hier natuurlijk tegenin kunnen brengen dat overlastcijfers zónder de inzet van straatcoaches misschien nog wel hoger waren uitgekomen (duidend op een niet zichtbaar maar desondanks manifest positief effect). Maar gezien de bredere ontwikkeling van overlastcijfers voor, tijdens en na inzet van de coaches, is deze redenering weinig plausibel. Uit de politiecijfers blijkt dat schommelingen in jongerenoverlast vooral onder invloed staan van seizoens- en weerinvloeden; meestal volgen de cijfers een vast patroon, relatief onafhankelijk van de inzet van de particuliere toezichthouders (zie ook de cijfers in Almere, Amsterdam en Den Bosch).

De impact van ‘coachende’ particuliere toezichthouders op structurele overlast lijkt derhalve minimaal, als er al sprake is van enige impact. Amsterdam liet weliswaar een afname zien van het *aantal* overlastgevende jeugdgroepen in de gebieden waar straatcoaches actief zijn, maar het aantal overlastgevende groepen is een minder betrouwbare leefbaarheidsindicator dan overlastmeldingen. Het aantal overlastgevende groepen zegt weinig over de intensiteit of frequentie van overlast (en deels blijkt dit dus ook uit de cijfers). Mogelijk veroorzaakt een klein aantal groepen een onevenredig groot deel van de problemen.

Het lijkt er wel op dat de coaches op een adequate manier een capaciteitstekort opvullen van politie en stadstoezicht. In alle beschikbare evaluaties spreken geïnterviewde agenten, ambtenaren en gemeentelijke toezichthouders in overwegend positieve bewoordingen over de extra steun van de coaches. Hun extra ‘ogen en oren’, maar ook de ‘extra handen’ worden vooral gewaardeerd in de late uren dat ze aan het werk zijn. Er is echter –zoals aangegeven – geen overtuigend causaal bewijs dat hun inzet ook leidt tot een afname van overlast, criminaliteit of illegale activiteiten. Overlapping van interventies speelt in dit verband wellicht mee. In de meeste Nederlandse steden is de inzet van straatcoaches ingebed in een gezamenlijke, intensievere aanpak van (jeugd)overlast door ambulante jongerenwerkers, stadstoezicht en politie. Uit deze kluwen van simultane maatregelen is het afzonderlijke effect van straatcoaches op overlast moeilijk te ontwarren.⁶ Maar *binnen* dat pakket aan openbare veiligheidsmaatregelen vormt de inzet van straatcoaches –voor Nederlandse begrippen althans – wel een relatief unieke aanpak. De coaches constitueren bovendien het meest intensieve controle-element: toezicht en handhaving is immers hun kerntaak. Straatcoaches zijn ook veel vaker op *hot spots* aanwezig dan andere toezichthouders en surveilleren ook ’s avonds en vaak zelfs ’s-nachts. Toch spreekt die extra inzet en extra aanwezigheid niet overtuigend uit de cijfers. Zoals aangegeven heeft in de meeste gevallen de intensievere aanpak – inclusief straatcoaches – weinig invloed op ontwikkelingen van overlastcijfers. Mogelijk spreken straatcoaches overlastgevers onvoldoende actief aan om echt een impact te maken, zijn jeugdige lastpakken niet van hen onder

⁵ Overigens kan een toename van het aantal meldingen in dit geval niet worden geïnterpreteerd als een indicatie van het succes van de coaches. In theorie zou de meldingsbereidheid van bewoners kunnen toenemen op het moment dat zij constateren dat hun meldingen aan de politie ook worden opgevolgd door de straatcoaches (vgl. Bouscher e.a. 2008: 16). De straatcoaches zijn echter nadrukkelijk een *preventief* middel: zij worden juist ingezet om melding van overlast bij de politie of gemeente te *voorkomen* doordat zij worden geacht normoverschrijdend gedrag van jongeren te neutraliseren en concentratie van groepen hinderlijke jongeren op hotspots tegen te gaan.

⁶ In evaluatiejargon spreekt men in dit geval van het probleem van ‘interferentie’, waarbij andere maatregelen de uitkomstvariabelen van de geëvalueerde maatregel mede beïnvloeden.

de indruk of vereenzelvigen de coaches zich toch te zeer met de doelgroep, waardoor zij niet genoeg corrigerend kunnen optreden.

Daarbij blijft de interactie tussen politie(agenten) en straatcoaches schimmig. De Nederlandse evaluatierapporten zijn op dit punt nogal formeel van toon en missen diepgang als het gaat om een kritische analyse van de interactie met veiligheidspartners. De positieve meningsvorming van agenten en ambtenaren in de besproken rapportages komt daardoor soms wat obligaat over. Het is moeilijk vast te stellen of men oprecht tevreden is of dat er sprake is van 'ceremoniële conformiteit' (Meyer & Rowan, 1977), waarbij voor de vorm constructief wordt samengewerkt, maar men in de praktijk langs elkaar heen werkt.⁷ Bijgevolg komen veel aanbevelingen voor publiek/private samenwerking rond leefbaarheid in de besproken rapporten niet veel verder dan procedurele gemeenplaatsen als 'voor draagvlak zorgen' of 'betere samenwerking in de ketenaanpak'.

Straatcoaches bezetten een andere positie in het veiligheidsnetwerk dan politieagenten of stadswachten. In de meeste steden worden zij speciaal ingezet om *jeugdoverlast* tegen te gaan. En anders dan agenten of *boa's*, is toezicht en het 'optreden tegen ernstige overtredingen van de sociale normen' (Almere) feitelijk hun enige opdracht. Maar wat blijft er over van hun *coachende* benadering? Dringen zij met hun alternatieve benadering beter door tot de jongeren dan andere toezichthouders? Uit de kwartaalverslagen en dagrapportages komt meestal naar voren dat de straatcoaches zelf merken dat er een positief effect van hun werk uitgaat. De coaches communiceren naar eigen zeggen 'goed' met de jongeren, die meestal naar hen luisteren en hun aanwijzingen 'goed opvolgen'. In hoeverre deze weergave ook overeenkomt met de werkelijkheid is onmogelijk na te gaan. Met uitzondering van Hoogeveen, presenteert geen van de besproken evaluaties ervaringen van jongeren zelf, en geen van de evaluatoren heeft observerend onderzoek verricht naar het optreden van de straatcoaches in de publieke ruimte (alleen Verwey-Jonker-onderzoeker Van Marissing liep een middag mee met het Venlose straatcoachkoppel). Het hoeft weinig betoog dat louter afgaan op de zelfrapportages van de coaches in dit verband risicovol is. Het valt niet te verwachten dat de coaches zelf zouden verkondigen dat men weinig doordringt tot de jongeren, als dit het geval zou zijn.

Aansluiting bij de wijk?

De Nederlandse rapportages werpen evenmin licht op de kwestie in hoeverre straatcoaches nu 'aansluiting' moeten hebben bij de wijk om effectief te kunnen opereren (externe of juist lokale krachten?). Alleen de Bossche evaluatie van Van Wijk (2011) heeft dit punt kort aangestipt. Maar ook in Van Wijks onderzoek is de vraag of een 'allochtone' achtergrond van straatcoaches en afkomst uit 'de eigen buurt' een positief dan wel een negatief effect sorteert, niet systematisch onderzocht. Niet verwonderlijk zien de Bossche straatcoaches zélf een gedeelde achtergrond unaniem als een voordeel; de gemeente selecteerde de toezichthouders immers op basis van dit criterium. Het argument dat de coaches aanvoeren, is dat een gedeelde achtergrond meer 'draagvlak' creëert bij de jongeren, omdat men bekend is met de oudere broers (leeftijdgenoten van de straatcoaches) en hun families 'goed kent van vroeger'. Vanuit die positie kan men de jongeren beter aanspreken en wordt er beter geluisterd, aldus de Bossche beveiligers.

⁷ Recent enquêteonderzoek van Van der Wal e.a. (2012) verschaft in dit verband aanwijzingen dat bij politieagenten doorgaans een beeld van particuliere beveiligers domineert van 'lager geplaatste krachten', in termen van inachtneming van morele waarden, aanspreekbaarheid en sociabiliteit.

Mogelijk heeft een gedeelde achtergrond voorwaar meerwaarde. Maar het is discutabel om dit causale oordeel over te laten aan de coaches. Van de coaches kan namelijk niet worden verwacht dat zij zich een voorstelling kunnen maken van hoe de situatie was geweest indien zij *geen* achtergrond met de jongeren hadden gedeeld. Daar komt bij dat enkele Bossche overheidskrachten kanttekeningen plaatsen bij de vermeende voordelen van een gedeelde afkomst en achtergrond. De kritiek komt overeen met berichtgeving uit plaatsen als Gouda en Helmond die voornamelijk een proces van *going native* beschrijft; straatcoaches die zich te veel identificeren met de doelgroep ('samen lol maken'). Hierdoor zouden de coaches onvoldoende corrigerend kunnen optreden en bepaald wangedrag van jongeren soms op zijn beloop laten.

4. Conclusies

De veronderstelling dat informatieoverdracht van bewoners naar instanties de leefbaarheidsaanpak van buurtinstanties doelgerichter maakt waardoor overlast, kleine criminaliteit en verloedering minder kans krijgen (theorie 1a), wordt beperkt gestaafd door wetenschappelijk bewijs. Er is weinig onderzoek dat de veronderstelde werking van dit mechanisme expliciet heeft gemeten. De empirische gegevens die wel voorhanden zijn, tonen wisselende resultaten. Het veiligheidsgevoel van bewoners lijkt door de interactie met instanties doorgaans toe te nemen, maar feitelijke verbeteringen op de buurtleefbaarheid (afname van criminaliteit, verloedering etc.) worden slechts zelden geregistreerd. De 'nettobijdrage' van bewonersinput aan de leefbaarheid van de wijk is dus gering. In die zin scoort de theorie relatief laag op het criterium 'effectgrootte'. Concluderend heeft theorie 2a een matige wetenschappelijke basis, maar dit wordt dus vooralsnog vooral veroorzaakt door afwezigheid van bewijs in plaats van bewijs voor afwezigheid.

Theorie 1b toont soortgelijke tekortkomingen. Er bestaat weinig onderzoek dat het waarheidsgehalte expliciet heeft beproefd van de aanname dat wanneer burgers mogen bepalen welke wijkproblemen instanties aanpakken, dit een effectievere aanpak van leefbaarheidsproblemen mogelijk maakt. Het onderzoek dat in dit verband wel beschikbaar is, toont echter magere resultaten. De impact van meer bewonersinbreng op de feitelijke buurtleefbaarheid is verwaarloosbaar. Theorie 1b scoort daarom relatief laag op zowel bewijs van causaliteit als effectgrootte. Ook op het punt van consistentie moet de interventietheorie worden gerelativeerd. Hoewel de aanpak intuïtief plausibel overkomt (bewoners weten toch immers het beste wat er speelt in de wijk?) wijzen tal van onderzoeken erop dat bewoners al naar gelang hun achtergrond ieder op hun eigen manier aankijken tegen veiligheidsthema's in de publieke ruimte. Bewoners kunnen in hun onderlinge interpretaties van buurtproblemen dus behoorlijk verschillen. Hoewel ook bij deze interventietheorie meer onderzoek verheldering zou kunnen brengen, is diens wetenschappelijke basis voorlopig dus matig.

De hoop dat informeel buurttoezicht via buurtwachten een gunstige invloed heeft op de leefbaarheid in de wijk (theorie 1c) kan daarentegen bogen op een relatief sterke wetenschappelijke basis. Hoewel de (wat verouderde) uitkomsten van Nederlandse evaluaties naar menselijk toezicht in de publieke ruimte verre van eenduidig zijn, geeft de omvangrijke en strenge meta-analyse van Bennett e.a. uit 2006 een positief beeld van de aanpak. Desondanks krijgt het criterium 'causaliteit' bij deze theorie een plus-minus-beoordeling, omdat de causale mechanismen achter de werkzaamheid van de buurtwachten grotendeels verborgen blijven.

Het argument, ten slotte, dat overlast van Marokkaanse hangjongeren het best bestreden kan worden door *Marokkaanse* buurtvaders, kan op wetenschappelijke gronden moeilijk worden

verdedigd. Er zijn geen (onafhankelijke) effectiviteitsstudies verricht naar Marokkaanse buurtvaderprojecten, en het blijft onduidelijk in hoeverre de gedeelde etniciteit tussen 'overlastgevers' (de jongeren) en 'aansprekers' (de vaders) een doorslaggevende factor is in het succesvol terugdringen van overlast. Daarbij komt dat buurtvaderprojecten wellicht te sterk uitgaan van een door de sociale wetenschap discutabel geacht statisch cultuurbegrip. Door dergelijke contradicties scoort de theorie relatief laag op interne consistentie. In samenhang met het geringe empirische bewijs voor de aanpak is de wetenschappelijke basis van de theorie derhalve voorlopig zwak.

Toetsingscriteria >	Causaliteit	Effectgrootte	Consistentie	Wetenschappelijke basis
Interventietheorie				
Theorie 1a: Informatieoverdracht van bewoners naar instanties	+ -	-	+	Matig
Theorie 1b: Bewoners als eerst aangewezen actor om prioriteiten te stellen	+ -	-	+ -	Matig
Theorie 1c: Informeel toezicht door buurtinterventieteams	+ -	++	+	Sterk
Theorie 1d: Aanpak Marokkaanse jongeren door buurtvaders	-	-	+ -	Zwak

Tabel 1 De wetenschappelijke basis van interventietheorieën inzake bewonersactivering en het bevorderen van de leefbaarheid

De uitkomsten van het onderzoek naar straatcoaches zijn niet overdeeld positief. De veronderstelling dat straatcoaches beter geëquipeerd zijn om overlastgevers aan te spreken dan bewoners en dat overlast in de buurt afneemt wanneer deze vorm van particulier toezicht wordt ingezet, is twijfelachtig. Stedelijke evaluaties suggereren dat de straatcoaches veel aanwezig zijn op hotspots en het nodige werk uit handen nemen van de politie. Maar dat intensievere professioneel toezicht vertaalt zich niet in een grotere objectieve of subjectieve veiligheid in probleemgebieden. Logischerwijs is het bewijs van causaliteit van straatcoaches daarmee eveneens mager. Door het tekort aan onderzoek in andere landen en contexten kan de theorie echter niet helemaal verworpen

worden, en gelet op dit feit krijgt de theorie dan ook voorlopig het stempel ‘matig’ in plaats van ‘zwak’. Het is immers niet uitgesloten dat wanneer particuliere beveiligingsaanpakken met eenzelfde intensiteit en omvang worden onderzocht als buurtwachten, er door de bank genomen een gemiddeld *positief* effect van de aanpak uitkomt.

Voor theorie 2b kunnen overeenkomstige conclusies worden getrokken, zij het dat het probleem hem hier vooral zit in de laatste schakels van veronderstelde causale keten. Zoals gezegd suggereert het beschikbare onderzoek dat de coaches frequenter aanwezig zijn op *hot spots* dan politie of stadstoezicht. In die zin compenseren zij dus mogelijk een capaciteitstekort van meer reguliere toezichthouders. Er is echter –zoals aangegeven– geen overtuigend causaal bewijs dat hun inzet ook leidt tot een afname van overlast, criminaliteit of illegale activiteiten. Mogelijk spreken straatcoaches overlastgevers onvoldoende actief aan om echt een impact te maken, zijn jeugdige lastpakken niet van hen onder de indruk of vereenzelvigen de coaches zich toch te zeer met de doelgroep waardoor zij niet genoeg corrigerend kunnen optreden. Doordat zij capaciteit overnemen scoort de theorie op het punt van causaliteit nog gemiddeld (een plus-minus), maar op effectgrootte een onvoldoende (een min). Resumerend moet de wetenschappelijke basis worden gekenschetst als ‘matig’.

Het argument, ten slotte, dat straatcoaches een soort alternatieve benadering vormen ten opzichte van reguliere toezichthouders waarbij hun (grotere) sociale vaardigheden de doorslag geven in het succesvol aanspreken van overlastgevers, kan op basis van de empirie moeilijk worden beoordeeld. Uit de verschillende onderzoeken komt overwegend naar voren dat de straatcoaches zelf merken dat er een positief effect van hun werk uitgaat. In hoeverre deze weergave ook overeenkomt met de werkelijkheid is onmogelijk te verifiëren. De Nederlandse rapportages werpen evenmin licht op de kwestie in hoeverre straatcoaches nu ‘aansluiting’ moeten hebben bij de wijk om effectief te kunnen opereren (externe of juist lokale krachten?). De wetenschappelijke basis van de theorie is derhalve matig. Enerzijds wordt dit dus veroorzaakt door een gebrek aan relevante onderzoeksinformatie (afwezigheid van bewijs, in plaats van bewijs voor afwezigheid). Maar anderzijds kan men stellen dat *als* de socialere aanpak van de straatcoaches daadwerkelijk effectiever zou zijn dan *treatment as usual* (toezicht van politie, boa’s) dit overtuigender uit de cijfers naar voren had moeten komen.

Toetsingscriteria >	Causaliteit	Effectgrootte	Consistentie	Wetenschappelijke basis
Interventietheorie				
Theorie 2a: Straatcoaches als speerpunt in de aanpak van overlast	–	–	+	Matig
Theorie 2b: Straatcoaches als compensatie voor capaciteitstekort politie/stadstoezicht	+–	–	+	Matig

Theorie 2c: Straatcoaches als alternatieve aanpak	—	—	+	Matig
--	---	---	---	-------

Tabel 2 De wetenschappelijke basis van interventietheorieën inzake de inzet van straatcoaches

5. Discussie

Ten besluit maak ik in deze discussieparagraaf de stap naar implicaties voor toekomstig (wetenschappelijk) onderzoek. Bij academisch onderzoek naar lokale veiligheid- en leefbaarheidsproblematiek lijkt er op dit moment sprake te zijn van twee afzonderlijke takken. Een tak beziet leefbaarheid – en het beleid dat daartoe wordt ontworpen – als een weliswaar complex, maar objectief te onderzoeken fenomeen dat via buurtsurveys en monitoring van criminaliteitscijfers is te analyseren. Veel van de conclusies in dit artikel zijn gebaseerd op de ontwikkelde kennis uit deze tak. Publicaties in kwestie zijn veelal analytisch en zakelijk van toon, met veel cijfermateriaal. De andere tak beschouwt leefbaarheidsbeleid veeleer vanuit normatieve hoek. In die academische kringen is de idee dominant dat lokaal veiligheidsbeleid een gestaag groeiende categorie van ontoelaatbare gedragingen genereert (zie bijv. Garland, 2001), en dat sociaal zwakkeren (bijv. daklozen) of afwijkende groepen (bijv. minderheden, lagere inkomensgroepen) hiervan het slachtoffer dreigen te worden. Publicaties uit de tweede tak kenmerken zich meer door een maatschappij-kritische stijl, en onderzoekers beroepen zich veelal op kwalitatieve methoden.

Beide takken nemen echter nauwelijks kennis van elkaar. Toch zouden zij meer met elkaar moeten worden vervlochten. Uit de Verenigde Staten weten we bijvoorbeeld dat doorgeschoten lokaal veiligheidsbeleid inderdaad kan leiden tot onrechtmatige sociale uitsluiting van bepaalde groepen (men leze bijvoorbeeld het boek *Banished* van Katherine Beckett en Steve Herbert, 2010). In die zin is het zinvol om bij lokaal leefbaarheidsonderzoek – in termen van Habermas' (1981) perspectieven – ook van binnenuit het 'deelnemersperspectief' te belichten, en niet alleen van buitenaf objectief te meten wat beleidsvoerders of politici belangrijk vinden. Daartegenover staat dat wijkveiligheid en leefbaarheid ook raakt aan universele aspecten van de kwaliteit van leven. Niemand wil dat in zijn auto wordt ingebroken, dat het glas van het bushokje aan gruzelementen wordt geslagen, dat schreeuwende jongeren je 's nachts je uit je slaap houden of dat verloederde panden worden dichtgetimmerd. Tussen een vitale stad die gedijt 'bij enige verwarring en wonderlijke figuren' (Van Steden & Roelofs, 2009) en buurten die kampen met serieuze criminaliteit en overlast zit immers een wereld van verschil. En zonder de nuchtere en rigoureuze analyses uit de eerste tak zouden we niet kunnen beoordelen welke factoren bijdragen aan het indammen van dergelijke problematiek. Meer onderzoek naar zowel de effecten als de sociale gevolgen van lokaal leefbaarheidsbeleid is daarom hard nodig, al was het maar om de normatieve discussie over de intensivering ervan beter te kunnen voeren (zie ook Zimring, 2012). Hoe de kwaliteit van de woonomgeving in probleemwijken kan worden verbeterd zonder dat dit leidt tot stigmatisering, uitsluiting of ten koste gaat van de rechtspositie van 'afwijkende' groepen, is een relevant onderwerp voor toekomstig wetenschappelijk onderzoek.

Een thema waarin in Nederland een dergelijke vervlechting van wetenschappelijke stijlen opportuun is, is dat van de diverse informele en formele vormen van menselijk toezicht in

probleemwijken. Ondanks het feit dat buurtwachten kunnen steunen op een relatief sterke wetenschappelijke bewijsvoering (de cijfers wijzen uit dat het bijdraagt aan reductie van criminaliteit), tasten we nog in het duister over de werkzame elementen of neveneffecten van deze aanpak. Het ontbreekt aan gedegen kwalitatief onderzoek dat inzicht geeft in processen, omstandigheden en perspectieven van 'binnenuit'. Waarom werkt de Neighbourhood Watch in de meeste gevallen? Onder welke condities sorteert het een averechts effect? In hoeverre is sprake van waterbedeffecten, waarbij criminaliteit zich verplaatst naar aangrenzende buurten? Hoe beleven verschillende bewonerscategorieën sociale controle door hun buurtgenoten? En hoe moet de informele, vrijwillige inzet van buurtwachten in het terugdringen van normoverschrijdend gedrag zich verhouden tot de inzet van professionele toezichthouders (politie, stadswachten)? De afwezigheid van interpretatief onderzoek dat dergelijke vragen verkent, maakt het lastig uitspraken te doen over de functionering, causale mechanismen en morele dimensies van de inzet van buurtwachten.

Ook zuiver (wetenschappelijk) onderzoek naar het effect en het functioneren van de professionele variant van buurttoezicht – particuliere toezichthouders in woonwijken – vertoont blinde vlekken. Ook hier toont zich de kloof tussen enerzijds de analytische en anderzijds de normatieve wetenschappelijke takken. Voor het toetsen van theorieën waren we in deze studie vooral aangewezen op single-casestudies van gemeentelijke evaluaties van straatcoaches. Die rapporten zijn weliswaar rijk aan cijferdata, maar leveren beperkt verklarende analyses op. Het *academisch* onderzoek naar particuliere beveiliging is in dit opzicht daarentegen te mager en vaak moreel beladen. Het merendeel van de criminologen en stadssociologen dat zich direct of indirect met het onderwerp bezighoudt, etaleert in publicaties een impliciete of expliciete weerzin tegen een versterkte inzet van beveiligers, toezichthouders en handhavers in de publieke ruimte. Het lijkt niet in hun wereldbeeld te passen dat particuliere beveiligers een positieve rol zouden kunnen spelen bij het verbeteren van de veiligheid. Dit zorgt voor een bias in veel academische analyses. Er wordt in de wetenschappelijke wereld weinig empirisch onderzoek naar het onderwerp verricht, anders dan om de expansie van de sector te monitoren of om 'aan te tonen' dat de samenleving niet beseft welke risico's de wildgroei aan particulier toezicht met zich mee zou brengen (bij wijlen ondersteund door karakterisering als 'controlemaatschappij', 'stigmatisering' of 'disciplineringsoffensief'). Zodoende wordt vanuit academische hoek amper bezien in hoeverre en op welke wijze particulier toezicht de buurtleefbaarheid nu feitelijk beïnvloedt. Ook de verschuivende verhouding tussen door de overheid gemandateerde politie en commercieel ingehuurde wijkbeveiligers maakt meer empirisch onderzoek naar het functioneren en de impact van particuliere beveiliging des te relevanter.

Daar komt bij dat Nederlandse probleemwijken zich kenmerken door veel verschillende vormen van toezicht. Er zijn wijken waar straatcoaches, buurtwachten, buurtvaders, stadswachten en politie tegelijkertijd patrouilleren. Hoe grijpen al die verschillende vormen van formeel en informeel toezicht op elkaar in? Hoe verloopt hun onderlinge afstemming? Wordt er überhaupt onderling afgestemd? Valt er wat te leren van elkaars aanpak? Lenen bepaalde overlasterisaties zich meer voor een vorm van toezicht, dan voor een andere? Welk soort professionele assistentie van politie/stadswacht is vereist bij de inzet van vrijwillige buurtwachten? En hoeveel mandaat zouden de vrijwilligers moeten krijgen bij het ingrijpen of aanspreken van anderen op straat? Belangwekkende vragen in een tijd waarin de overheid en de politie steeds vaker een beroep doen op de actieve participatie en eigen verantwoordelijkheid van burgers bij het vormgeven van sociale veiligheid.

Literatuur

- Allen, T.D. & Eby, L.T. (2007). *The Blackwell Handbook of Mentoring: a Multiple Perspectives Approach*. Hoboken: Wiley-Blackwell.
- Beckett, K. & Herbert, S. (2010). *Banished: The New Social Control in Urban America*. New York: Oxford University Press.
- Bennett, T., Holloway, K. en Farrington, D.P. (2006). Does neighborhood watch reduce crime? A systematic review and meta-analysis. *Journal of Experimental Criminology*, 2, 437-458.
- Bieleman, B. & Snippe, J. (1995). *Veilig op weg. Evaluatie veiligheidsmaatregelen Groninger Vervoerbedrijf*. Groningen: IntraVal.
- Blumer, H. (1969). *Symbolic interactionism. Perspective and method*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Bouscher, J., Segers, R.G.C., Laan, F. van der & Sinning, P. (2008). *Resultatenonderzoek SAOA*. Amersfoort: Twynstra Gudde.
- Brink, G. van den (2006). *Orde en wanorde. Over de betekenis van het politiewerk in de moderne maatschappij*. Amsterdam: SUN.
- Bruinsma, G.J.N. & Bernasco, W. (2004). *De stad en sociale onveiligheid. Een State-of-the-Art van wetenschappelijke kennis in Nederland*. Leiden: NSCR.
- Cirel, P., Evans, P., McGillis, D. & Whitcomb, D. (1977). *Community Crime Prevention Program, Seattle: an exemplary project*. Washington D.C.: Government Printing Office.
- Clarke, R. & Hough, M. (1984). *Crime and Police Effectiveness*, Home Office Research Study No 79, London: Home Office.
- Damen, M. (2010). De invloed van de omgevingskwaliteit op de beoordeling van de leefbaarheid door bewoners. *Tijdschrift voor Veiligheid*. (9)1, 22-43.
- Engbersen, R. & Lub, V. (2011). Omgaan met leegte. Publieke ruimten beleidsmatig overbelast. *Tijdschrift voor sociale vraagstukken*, 9, 16-19.
- Garland, D. (2001). *The culture of control: Crime and social order in contemporary society*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Gemert, F. van (2002). Marokkaanse buurtvaders: succes door terugrijpen? *Socialisme & Democratie*, 8/9.
- Greenberg, S.W., Rohe, W.M. & Williams, J.R. (1985). *Informal citizen action and crime prevention at the neighborhood level*. Washington, D.C.: Government Printing Office.
- Greenberg, S.W., Rohe, W.M. & Williams, J.R. (1985). *Informal citizen action and crime prevention at the neighborhood level*. Washington, D.C.: Government Printing Office.
- Gruijter, M. de & Pels, T. (2005). *De toekomst van buurtvaderschap: Professionalisering met behoud van zeggenschap*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.
- Habermas, J. (1981). *Theorie des Kommunikativen Handelns*. Frankfurt am Main: Suhrkamp.
- Hardyns, W., Pleysier, S. & Pauwels, L. (2010). Oorzaken van het mijden van onveilige situaties bij mannen en vrouwen. Een contextuele analyse op basis van de 'collectieve efficacy'-theorie. *Tijdschrift voor Criminologie*, 52(4), 374-394.
- Hart, J. de (2002). Theoretische uitgangspunten, conceptualisering en doelstellingen. In: J. de Hart (red.), *Zekere banden. Sociale cohesie, leefbaarheid en veiligheid*. Den Haag: SCP, 2002 (pp. 3-32).

- Herrera, C., Sipe, C.L., & McClanahan, W.S. (2000). *Mentoring school-age children: Relationship development in community-based and school-based programs*. Philadelphia: Public/Private Ventures, 2000.
- Hesseling, R.B.P., Wees, E.H.M. van, Dalen, B.M. van & Maas, R.A.W.M. (1991). *Huismeesters in problematische woningcomplexen. Het effect van huismeesters op criminaliteit en verhuurbaarheid in de na-oorlogse etagebouw*. Den Haag/Almere/De Bilt: Ministerie van Justitie/Wetenschappelijk Onderzoek en Documentatie Centrum/Nationale Woningraad / nciv.
- Hulshof, P., Groot, M. de & Priem, L. (2010). *Toezichthouders in de Transvaal: werkt het? Evaluatie toezichthouders in de Transvaal 2006-2010*. Amsterdam: DSP-groep.
- Janssen, T. & Huisman, M. (2011). *Straatcoaches een jaar in Almere. Het effect van de straatcoaches op de overlast van jeugdgroepen in Almere*. Almere: SBZ / Onderzoek & Statistiek.
- Jones, T. & Newburn, T. (1998). *Private Security and Public Policing*. Oxford: Clarendon Press.
- Laycock, G. & Tilley, N. (1995). *Policing and neighbourhood watch: strategic issues*. London: Home Office Police Department.
- Leeuw, T. de. & Swaaningen, R. van (2011). Veiligheid in veelvoud: beeld, beleid en realiteit in Rotterdams Oude Westen. *Tijdschrift voor Veiligheid* (10)1, 26-42.
- Laycock, G. & Tilley, N. (1995). *Policing and neighbourhood watch: strategic issues*. London: Home Office Police Department.
- Lub, V. (2013). *Schoon, heel en werkzaam? Een wetenschappelijke beoordeling van sociale interventies op het terrein van buurtleefbaarheid*. Den Haag: Boom-Lemma.
- Lub, V., Arum, S. van & Sprinkhuizen, A. (2009). Voor het verval. Belemmeringen en voorwaarden voor vroegsignalering en bewonersparticipatie in wijkveiligheid. *Journal of Social Intervention. Theory and Practice*, 18, 4, 62-82.
- Marissing, E. van (2008). *Buurten bij beleidsmakers. Stedelijke beleidsprocessen, bewonersparticipatie en sociale cohesie in vroeg-naoorlogse stadswijken in Nederland*, KNAG / Faculteit Geowetenschappen Universiteit Utrecht.
- Marissing, E. van. (2010). *Evaluatie van de straatcoaches en de rol van de jeugdregisseur in Venlo. Inventarisatie van gepercipieerde effecten voor de periode 2009-2010*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.
- McConville, M. & Shepherd, D. (1992). *Watching Police, Watching Communities*. London: Routledge.
- Meyer J.W. & Rowan, B. (1977). Institutionalized organizations: formal structure as myth and ceremony, *American Journal of Sociology*, 83, 2, 340-363.
- Müller, T. (2011). Zwerfafval als teken van wanorde en onveiligheid? Een kwalitatief onderzoek naar het weggooien van zwerfafval door jongeren. *Tijdschrift voor Criminologie*, (53)1, 40-54.
- Noaks, L. (2000). Private cops on the block: A review of the role of private security in residential areas, *Policing and Society*, 10, 2, 143-161.
- Noije, L. van & K. Wittebrood (2009). *Overlast en verloedering ontsleuteld. Veronderstelde en werkelijke effecten van het Actieplan overlast en verloedering*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Noije, L. van & Wittebrood, K. (2008). *Sociale veiligheid ontsleuteld. Veronderstelde en werkelijke effecten van veiligheidsbeleid*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Overbeeke, R. van (1996). *Het flatwachtenproject in de Bijlmermeer*. Amsterdam: DSP-groep.
- Permentier, M., Kullberg, J. & Noije, van L. (2013). *Werk aan de wijk. Een quasi-experimentele evaluatie van het krachtwijkenbeleid*. Den Haag: SCP.

- Rosenbaum, D.P. (1987). The theory and research behind neighborhood watch: Is it a sound fear and crime reduction strategy? *Crime and Delinquency* 33, 103-134.
- Scholte, R.D. (2008). Burgerparticipatie in veiligheidsprojecten. In: H. Boutellier en R. van Steden (red.), *Veiligheid en burgerschap in een netwerksamenleving*. Den Haag: Boom Juridische uitgevers.
- Sherman, L.W. (1997). Policing for crime prevention. *What works, what doesn't, what's promising*. In: L.W. Sherman, D.C. Gottfredson, D.L. MacKenzie, J. Eck, P. Reuter & S. Bushway (Eds.), *Preventing crime: What works, what doesn't, what's promising*, pp. (8-1-8-58). Washington, D.C.: US Office of Justice Programs.
- Skogan, W. & Hartnett, S.M. (1997). *Community Policing, Chicago Style*. New York and Londen: Oxford University Press.
- Skogan, W.G. (1990). *Disorder and decline. Crime and the spiral of decay in American cities*. New York: Free Press.
- Steden, R. van & Roelofs, M. (2009). Hoeders van de hygiënische stad. Beveiligers, toezichthouders en handhavers in de openbare ruimte. *Beleid & Maatschappij*, 36, 3, 157-169.
- Wagenaar, H. (2005). *Stadswijken, Complexiteit en Burgerbestuur*. Den Haag: XPIN.
- Wal, Z. van der, Steden, R. van. & Lasthuizen, K. (2012). Overlappende waarden, wederzijdse vooroordelen. Empirisch onderzoek naar de mores van politieagenten en particuliere beveiligers. *Beleid & Maatschappij*, 39, 1, 25-42.
- Welsh, B.C. & Hoshi, A. (2002). Communities and crime prevention. In: L.W. Sherman, D.P. Farrington, B.C. Welsh en D.L. MacKenzie (red.), *Evidence-based crime prevention*, p. 165-197. Londen/New York: Routledge.
- Welsh, B.C., Mudge, M.E. & Farrington, D.P. (2010). Reconceptualizing public area surveillance and crime prevention: Security guards, place managers and defensible space. *Security Journal*, 23, 4, 299-319.
- Wijk, A. van (2011). *Geen werk voor watjes. Een evaluatieonderzoek naar de inzet van straatcoaches in Den Bosch*. Arnhem: Bureau Beke.
- Wycoff, M.A. & Skogan, W. (1993). *Community Policing in Madison: Quality from the Inside Out. An Evaluation of Implementation and Impact. Research Report*. Washington, D.C.: National Institute of Justice.
- Zimring, F.E. (2012). *The city that became safe. New York's lessons for urban crime and its control*. New York: Oxford University Press.